

آموزش خوب مجال کشف می‌دهد

گزارشی از کارگاه آموزشی - تبیینی رویکرد جدید برنامه درسی در کتاب‌های ریاضی

در حاشیه سی‌امین نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران، با حضور کارشناسان سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، کارگاه آموزشی - تبیینی «رویکرد جدید برنامه درسی در کتاب‌های ریاضی» و به‌طور مشخص «کتاب‌های کمک‌درسی» برگزار شد. این کارگاه در دو بخش، با هدف هم‌اندیشی با داوران، معلمان، ناشران و مؤلفان در رابطه با ارائه الگوهای مناسب و استاندارد کمک‌آموزشی، در سرای اهل قلم ناشران آموزشی تشکیل شد. در این نشست، چهار نفر از کارشناسان دفتر به تبیین اهداف برنامه درسی ریاضی و راهکارهای تألیف کتاب‌های آموزشی مناسب، در این زمینه پرداختند. آنچه در این گزارش می‌خوانید، شرح مختصری از این نشست است.

وب‌گاه samanketab.roshdmag.ir مدنظر قرار دهند و برای تألیف از نسخه قابل استناد و کامل شده سازمان پژوهش استفاده کنند.»

وی در ادامه به پرسش‌های مؤلفان پاسخ داد: ابتدا خانم آرام‌فر از انتشارات تخته سیاه پرسید: «یکی از ملاک‌های دفتر تألیف که امتیاز بالایی نیز دارد، نداشتن جواب سؤال‌ها در کتاب‌های کار است. کتاب‌های سال دهم ما بدون جواب تألیف شدند و معلمان، والدین و دانش‌آموزان هیچ استقبالی نکردند. در این صورت، دفتر انتشارات چه راهکاری برای حمایت از مؤلف دارد؟ دیگر اینکه، ما کتاب‌های جدید را براساس شرایط شما تألیف می‌کنیم، ولی آموزش‌وپرورش در مرحله تأیید آن را تغییر می‌دهد و این تغییرات پشت سرهم برای ناشر ضرر به بار می‌آورد. چه دلیلی برای این موضوع دارید؟»

امیری در پاسخ گفت: «کتاب کار متعلق به دانش‌آموز است. اگر برای آن‌ها راه‌حل بگذاریم، دانش‌آموز دیگر به مسائل فکر نمی‌کند و از آخر کتاب پاسخ را می‌نویسد. بعضی از مسائل اثباتی هستند. راه‌حل ارائه ندهید. برای مثال، می‌توانید پاسخ نهایی را ذکر کنید. درباره تغییر مواردی در کتاب درسی باید گفت، این تغییرات در پایه دهم بسیار جزئی و سطحی و در حد اصلاح شدن یک جمله، حذف یک تمرین تکراری یا افزودن یک پاراگراف هستند و کیفیت و محتوا تغییر نمی‌کند و تغییرات کلی نداشته‌ایم؛ طوری که کتاب‌های قبلی قابل استفاده است. خانم صالحی، نیز از انتشارات ریاضی‌دانان زمان، هم پرسید: «امسال کدام کتاب‌ها شامل تغییرات می‌شوند؟»

وی در پاسخ گفت: «امسال کتاب‌های هندسه، ریاضی ۱

و ریاضی انسانی تغییرات خیلی جزئی دارند. همه گروه‌های عمومی و اختصاصی کتاب‌های جدید را به‌صورت پیش‌نویس پس از اعتباربخشی در خردادماه روی سایت قرار می‌دهند. دومین سخنران مراسم دکتر

در بخش اول نشست، حمیدرضا امیری، سردبیر مجله ریاضی و کارشناس مسئول گروه درسی ریاضی دفتر تألیف به اهمیت تألیف و تدوین بسته آموزشی اشاره کرد و گفت: «فکر کردن به یک بسته آموزشی بسیار بهتر

از یک کتاب آموزشی است. بخشی از این بسته آموزشی در حال حاضر توسط سازمان پژوهش تهیه شده و بخش دیگر را می‌توان به کمک ناشران، مؤلفان، دبیران و همکاران، با نظارت و داوری و هدایت سازمان پژوهش، تهیه کرد. وی افزود: «آنچه مسلم است، تا حدود زیادی در جریان تغییر رویکرد کتاب‌های درسی قرار گرفته‌اید. بر ما روشن است که این کتاب‌های درسی، آن‌گونه که شایسته است، در امر یادگیری تمام و کمال نیستند و ما با کتاب‌های کمک‌آموزشی سعی در تسهیل موضوع و کمک به آن داریم.»

امیری با بیان یک تجربه درباره کتاب‌های آموزشی گفت: «سال قبل یک کتاب کمک‌درسی در زمینه ریاضیات پایه نهم از یک ناشر برای داوری به دست من رسید که چهار بار تجدید چاپ شده بود و هر بار ده هزار تیراژ داشت و حال برای چاپ پنجم آماده می‌شد. این کتاب در ارزیابی بنده و کارشناسان دیگر، واقعاً فاجعه بود و هیچ تطبیقی با کتاب درسی نداشت؛ یعنی چهل هزار دانش‌آموز کاملاً به بیراهه رفته بودند. در واقع، از فایل اولیه موجود در سایت که غیرقابل استناد بود استفاده شده و این اتفاق افتاده بود.»

حمیدرضا امیری با تأکید بر نبودن رقابت بین دفتر تألیف سازمان پژوهش با مؤلفان، راهکارهای موجود در تألیف کتاب‌های کمک‌آموزشی را بیان کرد و گفت: «در تألیف کتاب‌های کمک‌درسی، کتاب درسی باید محور اصلی باشد؛ اهداف کتاب و برنامه درسی ملی حفظ و رعایت شود؛ مؤلفان و ناشران با دفتر تألیف و سازمان پژوهش تعامل داشته باشند؛ همچنین مؤلفان فرم‌های ارزیابی و ملاک‌های داوری را در

وی افزود: «بسیاری از مؤلفان کتاب‌های کمک‌درسی، فقط در قسمت موضوعی به هم راستابودن با برنامه‌ی درسی توجه می‌کنند و به اهداف فرایندی بی‌توجه‌اند.»
در ادامه، شهرناز بخشعلی‌زاده گفت: «گاهی اوقات بعضی از مؤلفان و ناشران کتاب‌های کمک‌درسی سعی بر این دارند که سؤال‌های پیچیده و دشواری طراحی کنند. این هنر نیست که ناتوانی دانش‌آموز را در حل مسائل پیچیده به رخ او بکشیم، اگر هدف این است که به دانش‌آموز کمک کنیم بتواند مسائل پیچیده را حل کند، باید با تعمیق یادگیری و گام‌به‌گام او را به این مرحله رسانده باشیم.»

وی افزود: «بحث دیگر، هم‌سویی با فرایندهاست. در ریاضی پنج فرایند وجود دارد که در مقولۀ یاددهی - یادگیری حائز اهمیت هستند: حل مسئله، ارتباطات، استدلال و اثبات، بازیابی چندگانه و پیوندها و اتصالات. بیشتر کتاب‌ها در این قسمت امتیاز از دست می‌دهند.»

چهارمین کارشناس نشست، سمیه سادات میرمعینی، در رابطه با مسائل و مشکلات کتاب‌های کمک‌درسی، با ذکر عوامل تأثیرگذار بر رویکرد یا پذیرش کتاب‌های کمک‌آموزشی گفت: «کتاب کمک‌آموزشی وقتی

مناسب است که در راستای اهداف برنامه‌ی درسی باشد و استانداردهای کتاب‌های آموزشی را پوشش دهد.»
وی هم‌راستا نبودن کتاب کمک‌درسی با اهداف برنامه‌ی درسی، وجود پاسخ‌های تشریحی سؤالات در انتهای کتاب و وجود اشکالات و ایرادات ویرایشی را که موجب بدفهمی می‌شود، از عمده موارد پرتکراری عنوان کرد که باعث رد کتاب‌های کمک‌درسی شده‌اند.»

ریحانی، رئیس شورای برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی و عضو هیئت علمی دانشگاه تربیت معلم شهید رجایی، رویکردهای نوین آموزشی در برنامه‌ی درس ریاضی متوسطه‌ی دوم را مورد بحث قرار داد. او ابتدا در رابطه با جنبه‌های فنی کار و تغییرات اساسی رویکردهای نوین آموزشی گفت: «آموزش خوب به معنای دادن مجال از طریقی منظم و اصولی به شاگرد است، به نحوی که مطالب را خودش کشف کند. در کتاب‌های ریاضی جدید سعی شده است فرصت و مجال برای یادگیری در اختیار دانش‌آموزان قرار گیرد.»

وی با ذکر اهداف آموزش ریاضی گفت: «نکته‌ی اساسی در مدارس ابتدایی، آشناکردن کودکان با شگردهای حل مسئله است. بهره‌برداری از مسئله‌های مشابه ساده‌تر، در حقیقت یک راهبرد نیست، بلکه مجموعه‌ای از راهبردهای مشابه است.»

دکتر شهرناز بخشعلی‌زاده، دبیر و کارشناس تألیف کتاب ریاضی، و مدرس دانشگاه‌های امیرکبیر و شهیدرجایی، به‌عنوان سومین کارشناس نشست، در زمینه‌ی تبیین ویژگی کتاب‌های

کمک‌آموزشی گفت: «چیزی به نام کمک‌آموزشی نداریم، بلکه هر کتابی یک منبع آموزشی است، زیرا به کمک آموزش‌وپرورش آمده است. این کتاب‌ها چند دسته هستند. کتاب‌های پشتیبان والدین، کتاب‌های پشتیبان معلم، کتاب‌های پشتیبان مرتب با فناوری، کتاب‌های پشتیبان مرجع، کتاب‌های جنبی و سرگرمی و کتاب‌های کمک‌درسی که مهم‌ترین بخش و دغدغۀ ما هستند، همان‌گونه که از اسم آن‌ها پیداست، به درس خاصی کمک می‌کنند. این کتاب‌ها دو هدف اساسی دارند: اول تعمیق یادگیری، دوم تثبیت یادگیری.»